VIKIPEEDIA

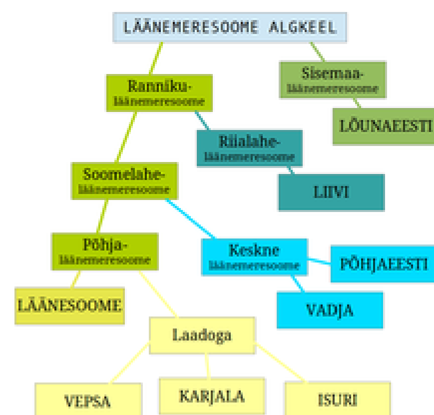
Isuri keel

Isuri keel (*ižoran keel(i), maakeel(i)*) on läänemeresoome keel, mida räägivad ajalooliselt Soome lahe kagukaldal elanud isurid.

Sisukord

Klassifikatsioon ja ajalugu

Isuri keelt on liigitatud läänemeresoome keelte põhjarühma (nagu ka soome, karjala ja vepsa keelt) ning peetud eriti lähedaseks karjala keelele.[1] Isuri keele eellaseks on peetud *laadoga* ehk *muinaskarjala* algkeelt, millest on kujunenud nii karjala, vepsa kui isuri keel ja mis Petri Kallio hinnangul tekkis kõige varem 700. aasta paiku pKr. Sel ajal jõudis arheoloogiliselt tuvastatav Lääne-Soomele omane materiaalne kultuur Laadoga ümbrusse. Laadogalastest eraldunud isurid elasid algselt ilmselt Neeva ja selle harujõe Inkere (Ižora) ümbruses (Isurimaal), kust nad edaspidi levisid ka lääne poole kuni Narva jõeni ulatuvale rannikumadalikule.[2]

Üks seisukoht isuri keele paiknemisest läänemeresoome keelepuul

Tiit-Rein Viitso pakub oma analüüsi põhjal välja erineva klassifikatsiooni. Tema arvates asuvad vepsa keel ja enamik karjala murdeid omaette keeleharus ning isuri keel tekkis hoopis keeleharust, kust muuhulgas pärineb ka soome keel.[3]

Osa Soome keeleteadlasi pole isuri keelt üldse eraldi keeleks pidanud, vaid näinud seda ühe soome või karjala keele murdena.[1] Samas Petri Kallio on isuri keele murdeks lugenud Kukkusi läänemeresoome keelt, mida tavaliselt on määratletud isuristunud vadja keele murdena.[4]

Arheoloogilised leiud osutavad Isurimaa karjalapärastumisele 12.(?)/13.–14. sajandil, kuid pole selge, kas või millises ulatuses see tähendab uue rahvastiku juurdevoolu või kohalike kultuuri- ja keelevahetust. 14. sajandil algas selle piirkonna isurite kiirem venestumine.[2]

Läänepoolsete isurite keeles arvatakse olevat tuvastatud märke vanast substraatkeelest. Valter Langi oletuse järgi on nende isurite esivanemad seda piirkonda varem asustanud rahvastik, kes kõneles lääneurali keele seda vormi, millest tänapäevani on säilinud vaid saami keeled, ja kes sisserännanud isurite mõjul oma keelt

vahetasid.[2]

Kõnelejaskond

1989. aasta andmetel oli 41,9% isurite emakeel isuri keel. 2002. aastal oli 53,1% Leningradi oblastis elanud isurite emakeel isuri keel.[1]

Isuri keelt räägivad (peamiselt õigeusku) Ingerimaa isurid. Isuri keelel on umbes 300 kõnelejat, enamik neist vanemaealised.

2010. aasta rahvaloenduse andmetel oskas Venemaal isuri keelt 123 inimest.[5]

Kirjakeel

Aastail 1932–1937 eksisteeris ladina tähestikul põhinev isuri kirjakeel, mille lõi Väinö Junus. Välja jõuti anda grammatika (1936) ja paarkümmend kooliõpikut. 1937. aastal eksperiment lõpetati, õpikud hävitati ja nende autoreid (sh Junust) represseeriti.[1]

Murded

Isuri keel jaotub neljaks peamurdeks:[1]

- soikkola (kõneldakse Soikkola poolsaar)
- hevaa (Hevaa jõgikond)
- alamluuga (Lauga alamjooks ja Kurgola poolsaar)
- oredeži murre (Leningradi oblasti lõunaosa, praeguseks hääbunud)

Uurali keelkonna kõigile keeltele omaselt on isuri keel soovõrdne, selles puudub grammatiliselt sugu.

Viited

1. Eesti Rahva Muuseum: Isurid (http://www.erm.ee/et/isurid)
2. Valter Lang (2018). Läänemeresoome tulemised. *Muinasaja teadus 28*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. Lk 254–257
3. Tiit-Rein Viitso (2008). "Läänemeresoome murdeliigenduse põhijooned" (lk 64–70). Raamatus: Tiit-Rein Viitso. Liivi keel ja läänemeresoome keelemaastikud. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, lk 65–66
4. Petri Kallio (2014) The Diversification of Proto-Finnic (https://www.academia.edu/10172149/The_Diversification_of_Proto-Finnic). Kogumikus: Joonas Ahola ja Frog (toimetajad), "Fibula, Fabula, Fact: The Viking Age in Finland", lk 155–168. *Studia Fennica Historica* 18. Helsinki. Lk 162
5. http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/Documents/Vol4/pub-04-05.pdf

Välislingid

- Чернявский В. М. Ižoran keel (Ittseopastaja) / Ижорский язык (Самоучитель) (http://chervital.narod2.ru/Lingvistika)
- Virtual Ingrian (https://virtual-ingrian.webnode.fi/)

Isuri Vikipeedia projekt
Vikiinkubaatoris

- Ingermaan sana (https://ingermaan-sana.webnode.fi/draastui/)

v · r (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Mall:Uurali_keeled&action=edit) **Uurali keeled ja murded**	
ugri keeled	handi keel • mansi keel • ungari keel
permi keeled	komi keel (permikomi keel, jazva murre) • udmurdi keel (bessermani murre)
mari keeled	niidumari keel • mäemari keel (loodemari murre)
mordva keeled	ersa keel • mokša keel
saami keeled	Akkala saami keel † • Inari saami keel • Kemi saami keel † • Kildini saami keel • koltasaami keel • turjasaami keel • Lule saami keel • lõunasaami keel • Pite saami keel • põhjasaami keel • Ume saami keel
läänemeresoome keeled	eesti keel (mulgi keel, setu keel, tartu keel, võru keel) • isuri keel • karjala keel (livviko ehk Aunuse karjala keel, lüüdi keel) • liivi keel • soome keel (kveeni keel, meä keel) • vadja keel (kreevini keel) • vepsa keel
samojeedi keeled	neenetsi keel (tundraneenetsi keel • metsaneenetsi keel) • eenetsi keel • nganassaani keel • sölkupi keel • kamassi keel † • matori keel † (koibali keel †) • juratsi keel †
kindla klassifikatsioonita keeled	meštšera keel † • muromi keel † • merja keel † • tšuudi keel † •

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Isuri_keel&oldid=5599320"